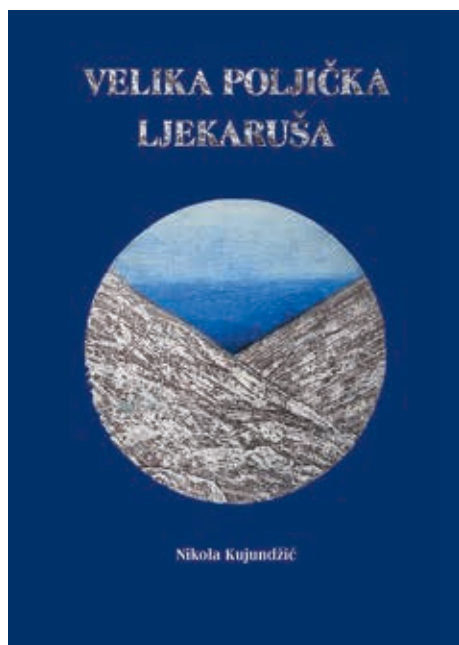

Nikola Kujundžić

Velika poljička ljekaruša (Bratulićeva ljekaruša): obrađa, transkript i faksimil

Split: Ogranak Matice Hrvatske u Splitu, 2025.
368 stranica; literatura; cjelovit faksimil ljekaruše

Čovjek zaljubljen u svoju struku i svoj kraj: tako bi se moglo pojednostavljeno (ali ne i pogrešno) definirati Nikolu Kujundžića, rođenog 1948. u Imotskom, kemičara i farmaceuta odlikovanog brojnim nagradama i članstvima. Krivo bi, međutim, sudio onaj koji bi ga promatrao „samo“ kao dekana zagrebačkoga Farmaceutsko-bioekomijskog fakulteta tijekom četiriju mandata (sada *professor emeritus*) i autora desetina znanstvenih radova: Nikola Kujundžić piše i priče, romane i dječje slikovnice. Oni koji ga bolje znaju, znaju i njegov duh i ritam govora kojima sebe i sugovornika u svakoj prilici prenosi preko

brda i dolina, da bi ih nježno položio u škrtu prirodu zaleđa Splita i Omiša.

Nije čudno da se čovjek takvih karakteristika laća upravo ljekaruša: one objedinjuju sve što on poznaje i voli – ljude, zemlju, duh i lijekove. Kada piše o njima,

Kujundžić ih ne secira prestrogo, kao prvenstveno poznavatelj biokemije, već i s puno razumijevanja okolnosti u kojima su domišljavane i zapisivane. Što je fratri-
ma – najčešćim autorima ljekaruša – preostajalo drugo doli osloniti se na besko-
načno dugo i bogato iskustvo, zapisano ili čak usmenom predajom sačuvano od
zaborava? Liječnici su bili (i ostali) skupi, nerijetko nedostupni, a pučka mudrost
(nepovjerljiva, pa i neprijateljska prema njima) nadživljava sve, uključujući i vla-
stite pogreške. U današnje vrijeme, kada se, istodobno s trajnom fascinacijom na-
pretka nekih segmenata medicine, čuju i prigovori potencijalnoj štetnosti lijekova
i njihovih sporednih učinaka, kada se pomoć prečesto svodi na birokratizirano
propisivanje lijeka uz zanemarenu dublju komunikaciju, logično je da ne samo
pojedinci ili pokreti, već i farmaceutska industrija, posežu za prirodnim izvorima
ili inačicama medikamenata.

Nikola Kujundžić je baš tome posvetio svoje studije posljednjih više od deset
godina: opisujući, raščlanjujući priređujući za tisak faksimile, Kujundžić, zapra-
vo, učinkovito popularizira vrijednost ljekaruša, ali ih i spašava od zaborava kao
baštinu važnu za povijest medicine, farmacije i hrvatske kulture. Tako je već „na
sigurno“ pohranio *Libar od likarij don Petra Kaštelana* (2011.), *Veliku sinjsku lje-
karušu* (2014.), a sada i *Veliku poljičku ljekarušu* (2025.), koju je upravo objavio
Ogranak Matice hrvatske u Splitu. Nije Nikola Kujundžić jedini koji proučava lje-
karuše, premda je danas najagilniji: još 1913. je Ivan Milčetić objavio latiničnu
transliteraciju najstarije sačuvane hrvatskoglegoljske „ljekaruše“ iz XIV. stoljeća,¹
a Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti već dugo i sustavno potiče istraži-
vanje ljekaruša kao iznimno vrijednog izvornog materijala koji, osim rukopisne
recepture za liječenje ljudi (i životinja), nudi i bogatstvo izvornog stila i pisma:
posljednjih godina objavljene su, tako, analize zbirki receptata iz 1603. i 1707. (tzv.
Karlobaške ljekaruše)² i obrade dviju ljekaruša s područja Poljica,³ a u izdanju
riječke Biblioteke AMHA izašla je 2014. i *Jurićeva likaruša*.⁴

1 Cf. Marija-Ana Dürriegl, „Prinos Ivana Milčetića poznavanju medicinske prošlosti u Hr-
vatskome primorju“, rad prezentiran na 7. znanstvenom skupu *Rijeka i Riječani u medi-
cinskoj povjesnici* (Rijeka, 3. – 4. studenoga 2006.).

2 Marko Pečina i Stella Fatović-Ferenčić, ur., *Karlobaške ljekaruše iz 1603. i 1707. godine: faksimil i obrada*, Rasprave i građa za povijest znanosti, knjiga 9. – Razred za medicinske znanosti, svezak 5. (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2009.).

3 Marko Pečina i Stella Fatović-Ferenčić, ur., *Knjige od likarije: faksimil i obrada dviju lje-
karuša pisanih hrvatskom ćirilicom*, Rasprave i građa za povijest znanosti, knjiga 10. – Razred za medicinske znanosti, svezak 6. (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i um-
jetnosti, 2010.).

4 Lidija Zrnić, *Jurićeva likaruša* (Rijeka: Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdrav-
stvene kulture / Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2014.).

Velika poljička ljekaruša potječe iz XVIII. stoljeća s područja Poljica oko Mosora – kraja koji je u ta vremena, pod mletačkom upravom, uživao znatan stupanj autonomije. Rukopis ljekaruše, koji je otkrio i posjeduje povjesničar književnosti Josip Bratulić, pisan je latinicom i sadrži 288 stranica i 1141 recept (zato Kujundžić ljekarušu i naziva „velikom“). Kujundžić se najprije osvrće na jezik i grafiju, potom niže sastojke biljnog, životinjskog odnosno mineralnog podrijetla, bolesti po sustavima i organima (prema MKB-10), rječnik manje poznatih pojmova i završava popisom literature. Slijedi transkript, pa faksimil Ljekaruše.

Svatko tko se bavio analizom rukopisa zna koliko je to naporan posao, pun rizika pogreške i nesigurnosti prijevoda ili transliteracije. Naravno, to je istodobno human čin kojim dosadašnji znalac nesebično dijeli svoja otkrića i znanje budućim znalcima. Jedino je objašnjenje takvoga, zapravo rijetkog, „devijantnog“ ponašanja ljubav: tražeći lijekove, Nikola Kujundžić je pronašao zarazu pasijom prema ljekarušama.

Amir Muzur